

REGIONÁLNÍ VÝCHOVA

BYDLENÍ NA SLOVÁCKU

- ◆ STAVENÍ V MINULOSTI
- ◆ VENKOVSKÉ OBCE
- ◆ MĚSTSKÉ OBCE
- ◆ DRUHÉ BYDLENÍ

Vypracoval: Mgr. Pavel Andrysek
Církevní základní škola ve Veselí nad Moravou
www.czsveseli.cz

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

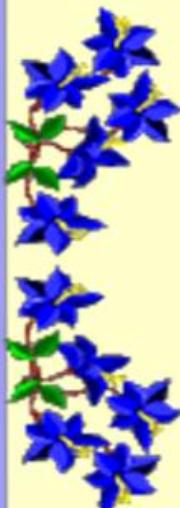
TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Hlína

Dřevo z lužních lesů se ke stavbám nehodilo, kamene tu nebylo, zato se tady mohli vždy spolehnout na dostatek dobré cihlářské hlíny. Proto byly chalupy až do doby kolem 1. světové války zhotovovány z **nepálených cihel** usušených jen na slunci - kotovic nazývaných též vepřovice, neboť se do směsi hlíny a plev přidávaly ještě prasečí chlupy.

Dřevo

Roubené konstrukce, často vyrovnaná hliněnou omazávkou, protože pro stavbu bylo k dispozici většinou méně rovné dřevo listnatých stromů, převažovaly ve výše položených okrajových oblastech jižní Moravy- oblast Luhacovického Zálesí a oblast Moravskoslovenských Kopanic.

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Zděný dům z konce 19. stol. z nepálených cihel

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Běžnou střešní krytinou byla sláma. Typický znak slováckých chalup, starobylé **doškové střechy** byly často porostlé netřesky coby domnělou ochranou před blesky. Střecha se pošívala došky vázanými po celé ploše klasem dolů, takže vznikala hladká, vodě nepropustná plocha.

Šindelem byly kryty jen pánské domy a fary. Šindel je dřevěná destička břitovitého tvaru, široká 8 až 15 a dlouhá 50 až 60 cm. Tloušťka je asi 1,5 až 2,5 cm. Jedna strana je opatřena drážkou a na druhé straně je břít.

Tvrda červená **krytina z pálené hlíny**, kterou známe i dnes, se začala ve větší míře používat až od konce 19. století.

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Dům karpatského typu z konce 19. století. Roubené přízemí chalupy pocházející z Vyškovce je zastřešeno valbovou střechou krytou došky.

www.lidova-architektura.cz

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Rodiny sedláků žily v domech - **statcích** a měly k dispozici hospodářské budovy (stodoly, lisovny, stáje...)

Obydlí chalupníků a bezzemků, kteří patřili k chudším obyvatelům vesnic, se lišila od usedlostí sedláků menšími rozlohami domu, jejich jednodušším půdorysem a hlavně pak počtem hospodářských budov.

Nejchudobnější lidé, žijící z darů získaných při žebrotě, bydleli v obecních **pastouškách** nebo v podzemních obydlích.

Zvláštní skupinu tvořily **dělnické kolonie**, jenž vznikaly od konce 19. století v okolí průmyslových podniků (uhelné doly, sklárny...).

Tradiční obytná stavení na Slovácku jsou dnes již vzácná. Proto je shromažďuje **muzeum vesnice jihovýchodní Moravy - skanzen ve Strážnici**, kde je umístěno 65 objektů. Ukázky lidových staveb najdeme rovněž v Topolné, Hluku či Vlčnově. Velmi prosté a nezdobené jsou soubory zděných stodol v Hrubé Vrbce, domy z nepálených cihel v Javorníku či skromné příbytky rolníků Vápenky.

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

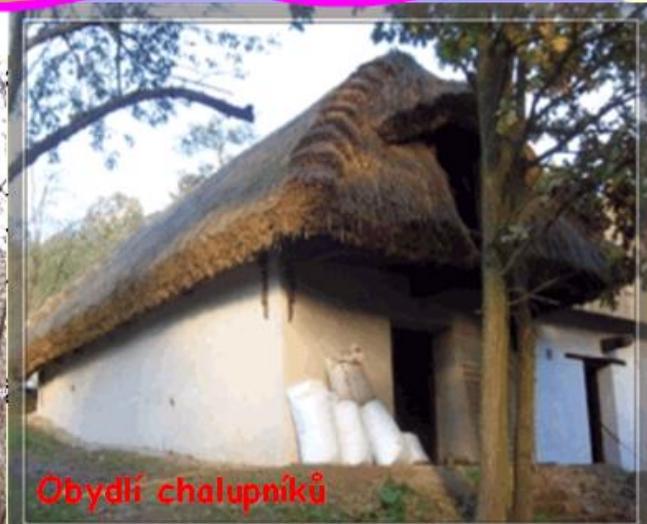
MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Pastouška, kde bydlel chudý lid společně se zvířectvem.

Obydlí chalupníků

Selské stavení

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

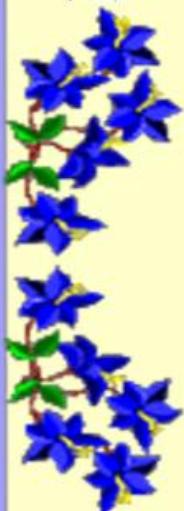

Lidovou architekturu Slovácka charakterizuje zpravidla **bílá omítka s modrým pruhem** u paty domu. K nejpěknějším architektonickým detailem na domu patří zděný výstupek o dvou vyběhlých pilířích se zaklenutým nahoře, obloukovitým stropem, kterému se na Slovácku říká **žudr** nebo **žudro**.

Vedle tohoto termínu, který je obvyklý od Napajedel až po Kuželov, Korytnou, Bzovou a v celém Kyjovsku, slyšíme v Lanžhotě **žebráčka**, **žebráčna** (patrně od toho, že v něm v sobotu stáli žebráci), v Tvrdonicích **dolník**, v Chýlicích a v Nové Vsi u Ostrohu **přílepek**, ve Velké, Dolní Němcí, Bojkovicích, Šumicích a u Uher. Brodu **rampúch**, v Březové **nálepek**, ve Vlčnově, Veletinách, Veselí, Lipově **gánek** (z něm. Gang), ve V. Blatnici **vídanek**. V chorvatských vesnicích **galba**.

Ke zdobným prvkům patřila dříve také četná malba na omítce - **ornament**. Je tvořen rostlinnými motivy s kvítky do tvaru kruhu. V současnosti se na Slovácku můžeme setkat s obnoveným ornamentem, např. v Hluku, ve Strážnici na několika domech i vlakovém nádraží, na vinohradnických stavbách v Petrově v Plžích a v Blatnici, na mnohých kapličkách aj.

STAVENÍ V MINULOSTI

OBYTNÁ STAVENÍ

MATERIÁL
STAVEB

STŘEŠNÍ
KRYTINA

TYPY
OBYDLÍ

LIDOVÉ
PRVKY

Žudro ve Svatobořicích - Mistřině

Kaplička pod Žerotínem

Ornamenty ve Strážnici - nádraží

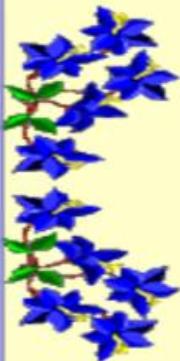
Uherské Hradiště
- Slovácká búda

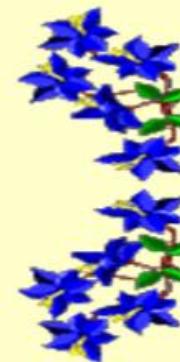
HOSPODÁŘSKÉ A TECHNICKÉ STAVBY

Selské dvory byly druhově chudé na **hospodářská stavení**, která byla postavena mimo vlastní dvůr.

Stavby byly určeny většinou pro zpracování nebo ukládání produktů zemědělské činnosti obyvatel:

- ◆ **stodoly**
- ◆ **suširny** a kůlny postavené v humnech a zahradách za domy
- ◆ **seníky** rozesety po lukách
- ◆ **vinné sklepy**
- ◆ **lisovny** u vinohradů a tratí
- ◆ **patrové komory** na návsi, říkalo se jim sýpkы.

**STODOLY
SÝPKY**

**SUŠÍRNY
SENÍKY**

**VINNÉ SKLEPY
LISOVNY**

Stodoly jsou i dnes stále součást každého hospodářství. Stavěly se mimo dvůr, na druhém konci pozemku.

Pro nížinnou oblast Moravy jsou typické podélně průjezdné stodoly. Ve srovnání s příčně průjezdnými měly nízké stěny a vysoké střechy s větší vjezdovou plochou a menší skladovací plochou.

Na Slovácku se vyskytovaly v Pomoraví od Veselí nad Moravou k jihu a směrem k severní části Kyjovska.

Na Kopanicích byly stodoly mnohem menší, přibližovaly se spíše seníkům. Památkově chráněné stodoly se nachází v Hrubé Vrbce na Horňácku.

HOSPODÁŘSKÉ A TECHNICKÉ STAVBY

Sýpka v patře domu v Javorníku.

Vyskytuje se a také u novolhoteckých a suchovských mlýnů. V Javorníku je tento prostor nazýván „výška“, ve zbytku Horňácka pak sýpka. Na sýpku se vcházelo ze síně po dřevěných schodech. Menší okénka sloužila k větrání a osvětlení prostoru.

**STODOLY
SÝPKY**

**SUŠÍRNY
SENÍKY**

**VINNÉ SKLEPY
LISOVNY**

Stodoly jsou i dnes stále součást každého hospodářství. Stavěly se mimo dvůr, na druhém konci pozemku.

Pro nížinnou oblast Moravy jsou typické podélně průjezdné stodoly. Ve srovnání s příčně průjezdnými měly nízké stěny a vysoké střechy s větší vjezdovou plochou a menší skladovací plochou.

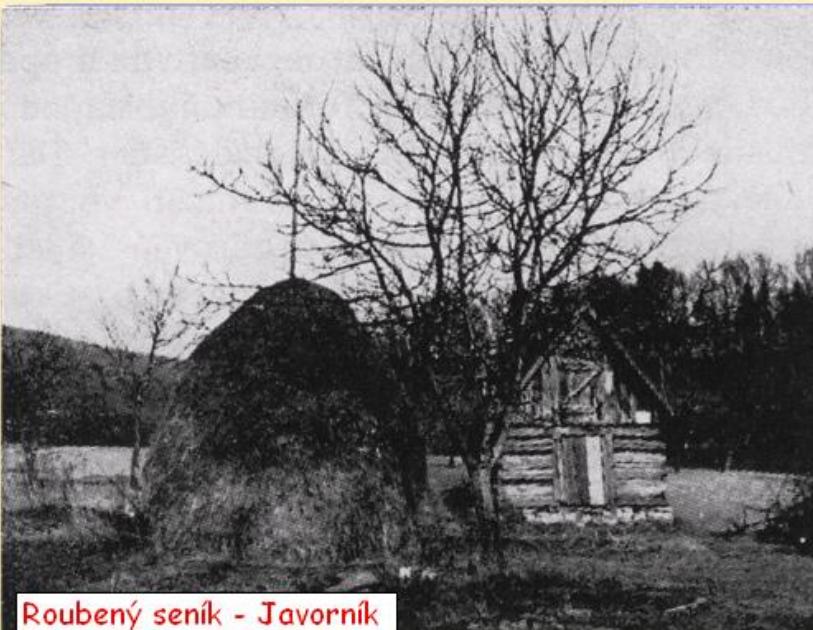
Na Slovácku se vyskytovaly v Pomoraví od Veselí nad Moravou k jihu a směrem k severní části Kyjovska.

Na Kopanicích byly stodoly mnohem menší, přibližovaly se spíše seníkům. Památkově chráněné stodoly se nachází v Hrubé Vrbce na Horňácku.

HOSPODÁŘSKÉ A TECHNICKÉ STAVBY

Roubený seník - Javorník

Historická sušírna ovoce - Hostětín - Bílé Karpaty

**STODOLY
SÝPKY**

**SUŠÍRNY
SENÍKY**

**VINNÉ SKLEPY
LISOVNY**

Sušírny ovoce s pecemi byly v 19. století typické pro ovocnářské kraje:

- luhačovického Zálesí
- dolnáckého Uherskobrodska
- severního Uherskohradišťska

Ovoce se sušilo i v chlebových pecích (na Kyjovsku) a u kládalo do patrových komor (na Zálesí).

Seníky byly dřevěné a stavěny v místech, kde se provádělo kosení luk:

- v Pomoraví
- podhůří Bílých Karpat

HOSPODÁŘSKÉ A TECHNICKÉ STAVBY

Vlčnovské "búdy"

Petrov -"Plže" - sklepy

**STODOLY
SÝPKY**

**SUŠÍRNY
SENÍKY**

**VINNÉ SKLEPY
LISOVNY**

Zvláštním typem staveb jsou objekty související s výrobou vína.

Stavěly se v řadách pod viničními tratěmi.

Vinohradnické stavby byly místy dvojího druhu, často spojené do jednoho celku:

- sklepy pro skladování vína
- lisovny

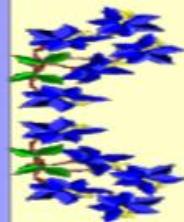
Vyskytuje se v podzemí, v příkrých svazích, sklepy s nadzemními budovami, lisovny bezsklepů či patrové lisovny se sklepy .Také vinné sklepy mají svá pojmenování, např. **Plže** v Petrově u Strážnice z 16. století nebo tzv. **búdy** s nadzemní lisovnou z Blatnice pod Sv. Antonínem a Vlčnova.

STAVBY KE SPOLEČNÉMU VYUŽITÍ

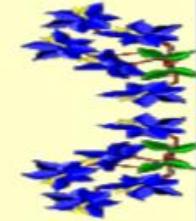
ZPĚT

Nejvýznamnější jsou **církevní stavby**:

- kostely a kláštery**
- boží muka**
- kapličky a zvonice**
- kříže** (kamenné, dřevěné a železné)

Společenskou funkci plnily **hospody**.

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje **Velehrad**

Kostel sv. Andělů strážných ve **Veselí nad Moravou**

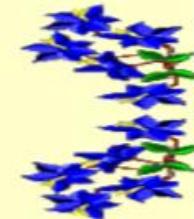
STAVBY KE SPOLEČNÉMU VYUŽITÍ

ZPĚT

Nejvýznamnější jsou **církevní stavby**:

- kostely a kláštery**
- boží muka**
- kapličky a zvonice**
- kříže** (kamenné, dřevěné a železné)

Společenskou funkci plnily **hospody**.

Boží muka sv. Urban - patron vinařů - **Prušánky**

Boží muka u hospody "Na Lapači"-
Veselí nad Moravou

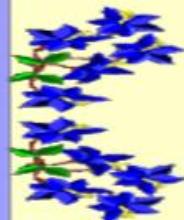

Boží muka u vinařské stezky-
Starovičky

STAVBY KE SPOLEČNÉMU VYUŽITÍ

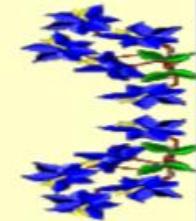
ZPĚT

Nejvýznamnější jsou **církevní stavby**:

- kostely a kláštery**
- boží muka**
- kapličky a zvonice**
- kříže** (kamenné, dřevěné a železné)

Společenskou funkci plnily **hospody**.

Zvonice - Zarazice - Veselí nad
Moravou (zvonička)

Zvonice - Milokošť - Veselí nad
Moravou (zvonička)

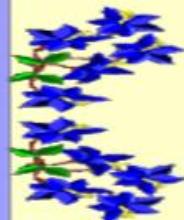

Kaplička se zvonicí uprostřed
obce - Louka

STAVBY KE SPOLEČNÉMU VYUŽITÍ

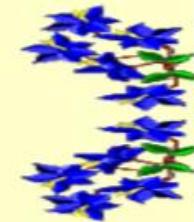
ZPĚT

Nejvýznamnější jsou **církevní stavby**:

- kostely a kláštery**
- boží muka**
- kapličky a zvonice**
- kříže** (kamenné, dřevěné a železné)

Společenskou funkci plnily **hospody**.

Kovový kříž v **Kyjově**

Mariánský morový sloup v **Uherském Hradišti** upomínající epidemie

Kamenný kříž u **Strážnice**

VENKOVSKÉ OBCE

Na Slovácku převažují protáhlé **ulicové typy** vesnic se širokou táhlou návsí, která je lemovaná dvěma souvislými řadami přízemních domů. Zvláštním projevem jsou lisovny a vinné sklepy, seníky, sušárny ovoce apod.

Tři sídelní typy:

1. **Lineární kompaktní sídla**, sledující rovný úsek komunikace
 - 1a. **Silniční a uliční vsi** v Pomoraví, v nižších a rovinatějších polohách Dolňácka a v Podluží (např. Mutěnice, Sudoměřice)
 - 1b. **Široké ulicovky** na východě Slovácka, od Horňácka po východní Uherskobrodsko a bližší Bojkovsko, v členitější zvlněné krajině v podhůří a nižších polohách Bílých Karpat (např. Suchá Loz, Radějov)
 - 1c. **Návesní ulicovky** v kopcovitém předhůří Chřibů s menším rozsahem a pravidelností (např. Boršice u Buchlovic, Osvětimany)
2. Menší **svahové** krátké **řadové vsi** s rozvolnější zástavbou, s lineárním uspořádáním před uzavřeným návesím v luhačovickém Zálesí (např. Provodov, Pradlisko)
3. **Dvorce** vnikaly postupně individuálním osídlováním na rozdíl od hromadné a organizované středověké kolonizace. Určovaly osídlení Kopanic, Zálesí a pohoří Chřibů (např. Lopeník, Žítková)

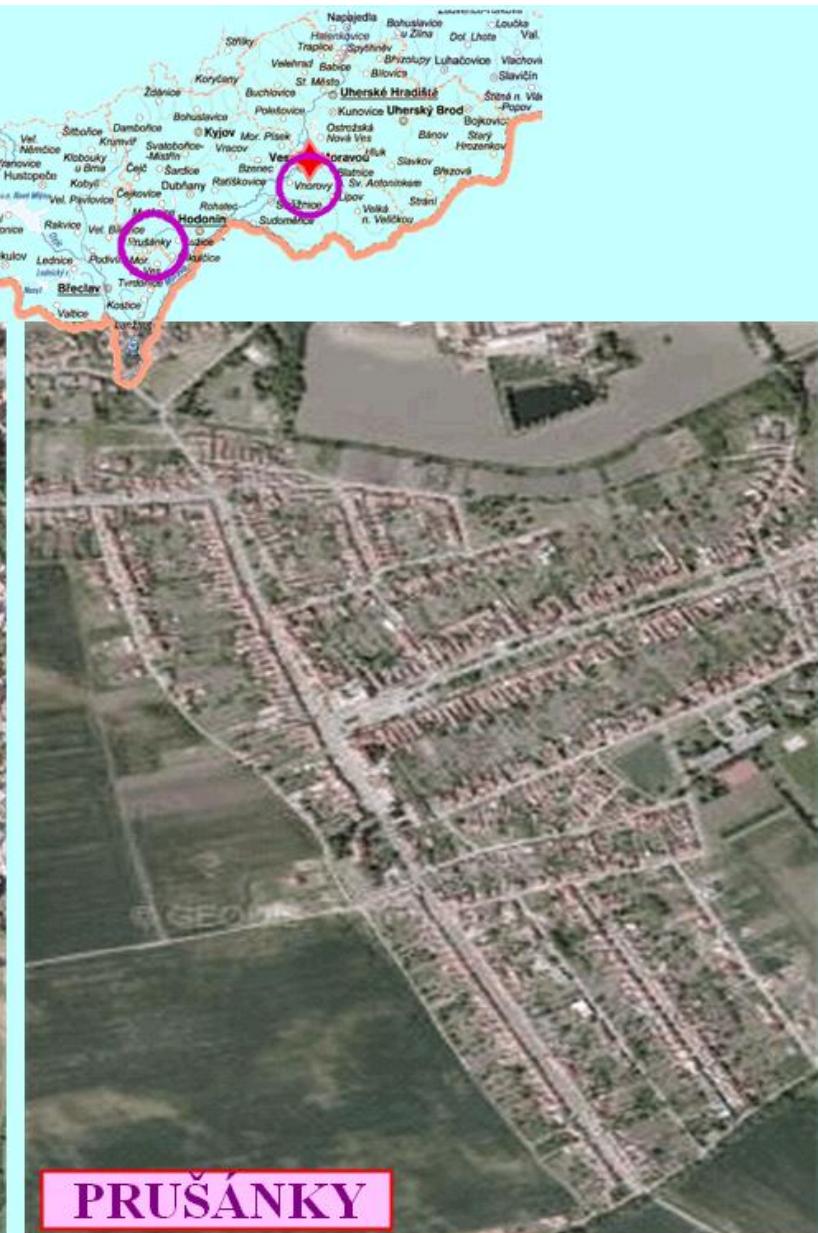
SILNIČNÍ A ULIČNÍ VSI

Vyznač úseky komunikací,
podle kterých se tvořila obec

VNOROVY

PRUŠÁNKY

ŠIROKÉ ULOICOVKY

RADEJOV

SUCHÁ LOZ

NÁVESNÍ ULICOVKY

Vyznač v obci náves

OSVĚTIMANY

BORŠICE U BUCHLOVIC

SVAHOVÉ ŘADOVÉ VSI

PROVODOV

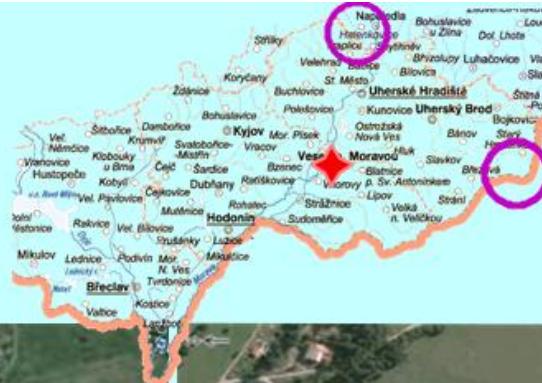
SUCHOV

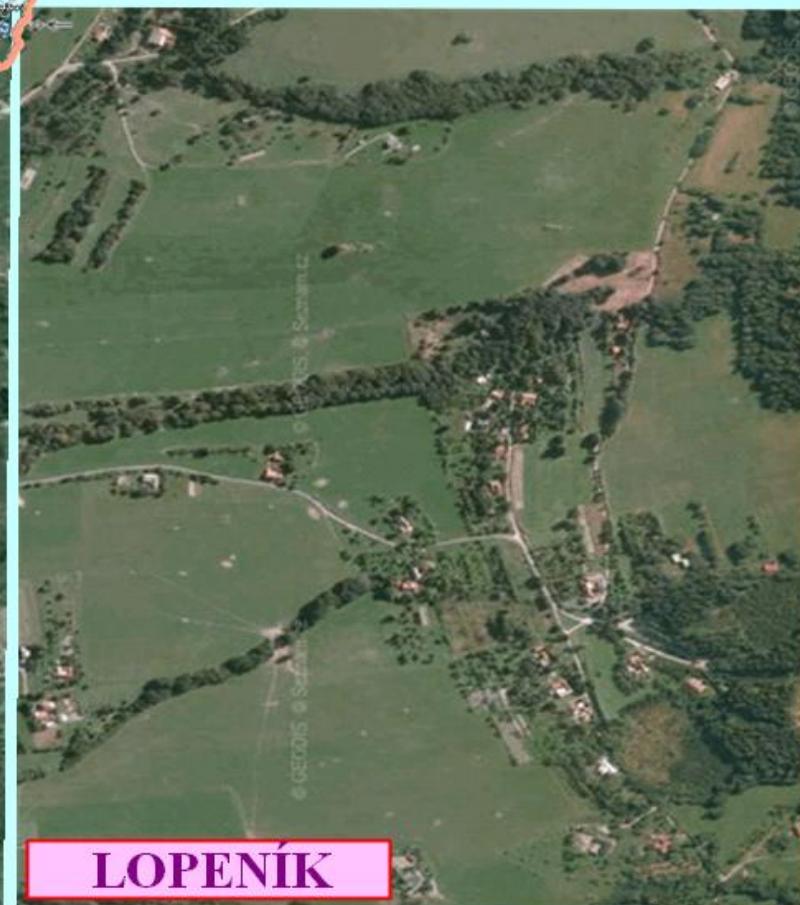
DVORCE

Zakroužkuj na
snímcích obytné prvky

HALENKOVICE

LOPENÍK

OVĚŘ SI ZNALOSTI PŘETAŽENÍM NA SVĚTLEJŠÍ OBDÉLNÍK

Revitalizace venkova je

Nedostatky bydlení na
venkově:

Přednosti bydlení na
venkově:

Které venkovské obce leží
u Veselí nad Moravou:

Kterým venkovským obcím
patří tyto znaky:

OVĚŘ SI ZNALOSTI PŘETAŽENÍM NA SVĚTLEJŠÍ OBDÉLNÍK

Které venkovské obce leží u Veselí nad Moravou:

Kterým venkovským obcím patří tyto znaky:

obnova venkovských obcí (domů, pracovní příležitosti, dopravní obslužnosti, sociální a technické infrastruktury)

méně pracovních příležitostí, nižší úroveň sociálního a technického vybavení

vztah k přírodě a lidem, životní prostředí méně narušeno civilizačními vlivy

OVĚŘ SI ZNALOSTI PŘETAŽENÍM NA SVĚTLEJŠÍ OBDÉLNÍK

Revitalizace venkova je

Nedostatky bydlení na
venkově:

Přednosti bydlení na
venkově:

Které venkovské obce leží
v Moravském krasu?

Blatnice, Vnorovy,
Moravský Písek,
Kozojídky, Hroznová Lhota

Které z těchto obcí jsou vzdálené
nejvíce od hranic České republiky?

Vnorovy Blatnice Moravský Písek

MĚSTSKÉ OBCE

V současnosti je dle zákona o obcích **městem** taková obec , která má alespoň **3 000** obyvatel, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Dále by měla mít obec centrum s náměstím a asfaltovými chodníky, školu a lékařskou ordinaci. Obec může získat status města i při nesplnění počtu obyvatel, pokud věrohodným způsobem prokáže, že tento status již v minulosti měla.

*Některé obce mají počet obyvatel přes 3 000, avšak statut města nemají.
Např.: Ratiškovice (4110), Mutěnice (3684), Svatobořice-Mistřín (3579), Rohatec (3568), Vnorovy (3061), Velká nad Veličkou (3018)....*

Nejlidnatější města na Slovácku

(počet obyvatel k 30.7.2010)

MĚSTO	Počet obyvatel	OBLAST	Pořadí podle počtu obyvatel v ČR
Uherské Hradiště	25 393	Dolňácko	44
Hodonín	25 240	Podluží	45
Břeclav	24 052		50
Uherský Brod	17 042		75
Veselí nad Moravou	11 628	Dolňácko	114
Kyjov	11 539		116